

Research process with emphasis on the concept of educational management in the field of nursing: A scientometric study

Received: 5 March 2020

Accepted: 20 June 2020

Lashgari L (MSc) ^{1*}

1. School of Nursing and Midwifery, Tehran Medical Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Corresponding Author:

Lashgari L

Islamic Azad University of Medical Sciences, Shariati St, Tehran, Iran.

Email:

masumehlashkari@gmail.com

Abstract

Background and aim: Nursing is one of the most important fields in medical sciences, and its development has a great impact on health cares. Since one of the indicators of the development of any field or profession is its scientific studies; therefore, the aim of this study was to evaluate scientific researches with emphasis on the concept of educational management in the field of nursing.

Materials and methods: This study was conducted using a mapping method, and the scientometric analysis was performed on 2962 articles via collecting data from the Web of Science (WoS) from 2000 to 2019. The existing conceptual structure and patterns in the field of educational management researches as well as the interpretation of the relationship among the keywords used in the researches were extracted and analyzed using VOSviewer.

Findings: Analysis of data obtained from WoS indicated that in the field of educational management, the number of articles had increasing trend from 2000 to 2019, indicating the interest of researchers in educational management in the field of nursing. The most cited journals were belonged to the United States, the United Kingdom and Australia, as well as to the universities of Trento, Dalhousie and Queen Mary University of London, respectively. The most international collaborations were found in publishing the high-quality articles among the United States, the United Kingdom, China, Iran and Canada. In the treasury of keywords presenting in the title and abstract of articles related to educational management, through overviewing the data obtained from scientometric mapping, it could be observed that the word “knowledge” had the most usage among the words associated with the concept of management, educational management, nursing and education.

Conclusion: Based on the presented data, it can be found that firstly, the attention to the concept of educational management in the field of nursing has enhanced over time. Secondly, the concept of educational management is more integrated with mental concepts, representing the need to pay attention to mental and linguistic concepts and approaches in educational management research.

Keywords: Educational management, Nursing, Scientometrics, Scientometric assessment

روند پژوهش‌ها با تاکید بر مفهوم مدیریت آموزشی در رشته پرستاری: یک مطالعه علم‌سنجی

پذیرش مقاله: ۹۹/۳/۳۱

دریافت مقاله: ۹۸/۱۲/۱۵

چکیده

سابقه و هدف: پرستاری یکی از حوزه‌های مهم در علوم پزشکی است که پیشرفت آن تأثیر زیادی بر مراقبت‌های بهداشتی دارد. از آنجا که یکی از شاخص‌های توسعه هر رشته یا حرفه مطالعات علمی آن است؛ هدف از انجام این مطالعه، ارزیابی پژوهش‌های علمی با تاکید بر مفهوم مدیریت آموزشی در رشته پرستاری بوده است.

مواد و روش‌ها: این پژوهش با استفاده از روش نقشه‌برداری و تجزیه و تحلیل علم‌سنجی با استفاده از داده‌های موجود در پایگاه اطلاعاتی Web of Science بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ بر روی ۲۹۶۲ مقاله صورت گرفته است. ساختار و الگوهای مفهومی موجود در زمینه پژوهش‌های مدیریت آموزشی و نیز تفسیر رابطه بین کلمات کلیدی به کار رفته در پژوهش‌ها، با بهره‌گیری از نرم‌افزار VOSviewer استخراج و تحلیل شده است.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌های Web of Science حاکی از آن است که در زمینه مدیریت آموزشی، تعداد مقالات از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ روندی افزایشی داشته است که خود نشان‌دهنده‌ی علاقه‌مندی پژوهشگران به مقوله پژوهش در زمینه مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری می‌باشد. پراستنادترین نشریات به ترتیب به کشورهای آمریکا، انگلستان، استرالیا و به دانشگاه‌های تورنتو، دالپوزی، دانشگاه ملکه ماری لندن تعلق دارد. بیشترین همکاری‌های بین‌المللی در انتشار مقالات با کیفیت بالا در بین کشورهای آمریکا، انگلستان، چین، ایران و کانادا صورت گرفته است. در خزانه کلمات کلیدی موجود در عنوان و چکیده مقالات مرتبط با مدیریت آموزشی با نگاهی کلی به داده‌های حاصل از نقشه‌برداری علم‌سنجی می‌توان دریافت که در میان کلمات مرتبط با مفهوم مدیریت، مدیریت آموزشی، پرستاری، آموزش، کلمه دانش بیشترین کاربرد را داشته‌اند.

نتیجه‌گیری: از مجموع داده‌های ارائه شده می‌توان دریافت که اولاً توجه به مفهوم مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری در طول زمان افزایش یافته است. ثانیاً مفهوم مدیریت آموزشی بیشتر با مفاهیم ذهنی تلفیق یافته است که این امر نشانگر ضرورت توجه به مفاهیم و رویکردهای ذهنی و زبانی در پژوهش‌های مدیریت آموزشی است.

واژگان کلیدی: مدیریت آموزشی، پرستاری، علم‌سنجی، ارزیابی علم

لیلا لشگری (MSc)^{۱*}

۱. دانشکده پرستاری و مامایی، واحد پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول:

لیلا لشگری

تهران، خیابان شریعتی، خیابان خاقانی، دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران، دانشکده پرستاری و مامایی.

Email:

masumehlashkari@gmail.com

مقدمه

پرستاری می‌تواند به نحوه مطلوبی عملکرد پرسنل را در راستای این اهداف هدایت نماید (۳). Sloman مدیریت آموزشی را به معنی بهبود و اصلاح عملکرد و مهارت‌های مدیریتی مدیران برای پذیرش نقش‌های آینده خود می‌داند که آن‌ها به دلیل وجود موقعیت‌های متعدد نیازمند این برنامه هستند (۴). برنامه آموزش مدیران پرستاری با هدف شناخت و بکارگیری مدیریت اثربخش می‌تواند آن‌ها را قادر سازد تا بر شیوه‌های هدایت و رهبری تسلط داشته باشند و از طریق فرآیند تأثیرگذاری بر فعالیت‌های پرستاران به اهداف عالی سازمان، دست یابند. همچنین عدم اطلاع کافی مدیران پرستاری از مهارت‌ها و اصول مدیریت آموزشی و به کارگیری آن‌ها می‌تواند عامل بازدارنده‌ی

عملکرد موفق یک بیمارستان مانند سایر نظام‌ها به نحوه مدیریت و استفاده از منابع موجود بستگی تام دارد (۱). در این راستا خدمات پرستاری نقش اساسی در موفقیت نظام بهداشت و درمان و تداوم و ارتقاء سلامت جامعه داشته (۲) و مدیران پرستاری با تامین تسهیلات، نیروی انسانی و برقراری ارتباط بین اجزاء آن نقش اصلی (۱) و پرستاران به عنوان بزرگترین منبع انسانی سازمان‌های بهداشتی اهمیت بسزایی در موفقیت سازمان برعهده دارند. بطوری‌که سازمان‌های بهداشتی بدون نیروی پرستاری کارآمد نمی‌توانند موفق باشند (۲). به همین دلیل در سیستم‌های بهداشتی و درمانی مدیریت آموزشی از اهمیت فراوانی برخوردار است و بکارگیری مهارت‌های مدیریت، مدیران

«تحلیل استنادی مطالعات علمی حوزه پرستاری ایران در پایگاه‌های اطلاعاتی وب‌اف‌نالچ و اسکاپوس» انجام داده‌اند. هدف از این پژوهش تجزیه و تحلیل بیش از سه دهه دستاوردهای علمی در حوزه پرستاری ایران بر اساس شاخص‌های علم‌سنجی در پایگاه‌های اطلاعاتی وب‌اف‌نالچ و اسکاپوس بوده است. به جز پژوهش‌های یاد شده پژوهشی که به طور مستقل مفهوم مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری را با استفاده از روش علم‌سنجی بررسی نماید صورت نگرفته است. بنابراین موضوع علم‌سنجی مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری مغفول واقع شده است. به دنبال نبود پژوهش علم‌سنجی در ارتباط با مدیریت آموزشی پژوهشگران بر آن شدند تا این مفهوم در پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون آن را با روش علم‌سنجی بررسی کنند و دلالت‌های آن را برای حوزه پرستاری استخراج نمایند.

ارزیابی روند علم‌سنجی مفهوم مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری به عنوان یکی از اصلی‌ترین حوزه‌های سلامت بیانگر دانش حاصل در حوزه بالینی بوده و نقش مؤثری در پژوهش‌های آتی پرستاری ایفا می‌کند. پژوهش در حوزه بالینی به ویژه حوزه پرستاری ضمن پیوند جنبه‌های نظری با جنبه‌های کاربردی به توسعه خدمات مبتنی بر شواهد علمی مدد رسانده و پیامدهای مثبتی را برای گیرندگان خدمات بالینی به همراه دارد. به دنبال هدف یاد شده سوال کلی تحقیق این است که پژوهش‌های مدیریت آموزشی پرستاری طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ چه روندی را طی نموده و چه تحولاتی را به خود دیده است؟ در این راستا، پژوهشگران درصد پاسخ دادن به سوالات جزئی زیر بوده‌اند:

- میزان مقالات با توجه به مفهوم مدیریت آموزشی در طول زمان چه تحولی را به خود دیده است؟
- نوع و قالب نشریاتی که مفهوم مدیریت آموزشی را موضوعی برای انتشار در نظر گرفته اند چیست؟
- پرستادترین نشریات کدامند؟ و در کدام کشورها قرار دارند؟
- کدام دانشگاه‌ها و پژوهشگران دارای بیشترین مقاله پیرامون مفهوم مدیریت آموزشی بوده‌اند؟
- بیشترین همکاری‌ها میان پژوهشگران و برترین کشورها در همکاری میان پژوهشگران چه وضعیتی را داشته است؟
- کدامیک از مفاهیم کلیدی مرتبط با مفهوم مدیریت آموزشی بیشترین کاربرد را داشته‌اند؟ و کدام الگوهای مفهومی در شبکه کلمه کلیدی پژوهشگران قرار می‌گیرد؟
- دلالت‌های ضمنی روند پژوهش‌های مدیریت آموزشی برای رشته پرستاری چه می‌تواند باشد؟

مواد و روش‌ها

روش علم‌سنجی به تازگی برای ارزیابی مقالات پژوهشی و ارائه اطلاعات در مورد روند رشد آن‌ها مورد استفاده قرار گرفته است (۱۰) و (۱۱). مطالعات علم‌سنجی به محقق اجازه می‌دهد شاخص‌های قابل اطمینان مربوط به کیفیت را بدست آورد (۱۲). در این روش از دو تکنیک تجزیه و تحلیل و نقشه‌برداری علم‌سنجی استفاده می‌شود.

پیشرفت خدمات پرستاری باشد (۱). با توجه به ماهیت حرفه مدیریت و ویژگی‌های آن، چندین روش در آموزش مدیران پرستاری مطرح شده است. روش‌های آموزشی آنان با سایر گروه‌های یادگیرنده متفاوت است ولی تمام آن‌ها بر مشارکت مدیران در امر آموزش و یادگیری خود به واسطه تجارب بالینی آنان و ویژگی‌های آموزش بزرگسالان تأکید می‌کنند، از جمله این موارد، روش ایفای نقش، مطالعه موردی، گروه‌های یادگیری، آموزش حساسیت و موارد دیگر است (۵). مساله‌ای که وجود دارد این است که با توجه به اهمیت موضوع و مفهوم مدیریت آموزشی، داده‌های دقیقی در دست نیست که نشان دهد که روند مطالعات در مورد مفهوم مدیریت آموزشی چگونه بوده و پژوهش‌های مرتبط با مفهوم مدیریت آموزشی در کشورها، دانشگاه‌ها، موسسات، نشریات و در نزد پژوهشگران چه تحولاتی را به خود دیده است. نبود داده‌های لازم در این زمینه باعث می‌شود تا پژوهش‌ها در یک منطقه خاص از جهان متمرکز شود و دانش لازم در خصوص مدیریت آموزشی با رویکردهای فکری، شناختی و فرهنگی همان منطقه تولید شود. با نظر به نتایج یاد شده توجه به مفهوم مدیریت آموزشی بیش از پیش لازم می‌آید و ضرورت همسویی اقدامات از سوی مدیران پرستاری با رویکرد به مفهوم مدیریت آموزشی را موجب می‌شود. بنابراین، با توجه به اهمیت موضوع مدیریت آموزشی و جهت‌گیری اخیر مبنی بر احیای نقش پرستاران به عنوان مدیران آموزشی، این پژوهش با هدف بررسی روند علم‌سنجی مفهوم مدیریت آموزشی به منظور ترسیم نظرگاهی کلی از انجام مطالعات و دلالت‌های آن‌ها در حوزه پرستاری انجام شده است. پیشینه پژوهش نشان می‌دهد پژوهش‌هایی با استفاده از روش علم‌سنجی در زمینه مدیریت آموزشی و حوزه پرستاری صورت گرفته است:

Gumus و همکاران (۶) پژوهشی را با عنوان «پژوهش‌های نقشه‌برداری علمی در مورد رهبری و مدیریت آموزشی در ترکیه: بررسی کتاب‌سنجی انتشارات بین‌المللی» انجام داده‌اند. پژوهش با هدف بررسی وضعیت مشارکت پژوهشگران ترک در مطالعات مدیریت آموزشی به صورت نقشه‌برداری علمی (Science Mapping) انجام شده است. Hallinger و Kovačević (۷) در پژوهشی با عنوان «مروری کتاب‌سنجی از تحقیقات در مورد مدیریت آموزشی: نقشه‌برداری از ادبیات (مدیریت آموزشی) از ۱۹۶۰ تا ۲۰۱۸» نشان دادند که داده‌های مربوط به دانش مدیریت آموزشی در حوزه دانش مدیریت آموزشی روند افزایشی پیدا کرده و از سال ۱۹۶۰ با رشد شتابنده‌ای به ویژه در طی دو دهه گذشته همراه بوده است.

امیری و همکاران (۸) به پژوهش با عنوان تجزیه و تحلیل روند کتاب‌سنجی در بررسی پژوهش‌های حوزه پرستاری ایران در پایگاه استنادی وب او ساینس پرداختند. هدف از این پژوهش بررسی مطالعات علمی پرستاری ایران در پایگاه اطلاعاتی Web of Science بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۶ بوده است که در آن تعداد مطالعات علمی، نویسندگان پرکار، ابرکلمه‌های موضوعی، نوع مطالعات و غیره مورد بررسی قرار گرفته است. رشیدی و همکاران (۹) پژوهشی با عنوان

مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری معرفی و در ادامه الگوهای مفهومی موجود در شبکه کلمات کلیدی پژوهشگران ارائه و تحلیل خواهد شد. بر اساس مجموع اطلاعات به دست آمده، از تعداد ۲۹۶۲ منبع اطلاعاتی در زمینه مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری که از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۹ منتشر شده است، بیشترین میزان انتشار مقالات در سال ۲۰۱۹ و کمترین میزان در سال ۲۰۰۰ بوده است. تعداد انتشارات از سال ۲۰۱۰ به بعد میزان زیادی افزایش یافته است که این نشان از علاقه‌مندی پژوهشگران به پژوهش در زمینه مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری است.

اسناد منتشر شده در زمینه مدیریت آموزشی در قالب‌های مختلف تولید شده است. در میان ۲۹۶۲ مقاله موجود ۸۷/۷۱٪ از مقالاتی که در زمینه مدیریت آموزشی تولید شده، در قالب مقاله کامل ثبت شده است. این بدین معنی است که مقالات کامل، نوع سند غالب از کل نشریات در زمینه مفهوم مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری بوده است. نوع سند بعدی، مقالات مروری است که به میزان ۹/۲۱٪ بوده و پس از آن مقالات کنفرانس است که به میزان ۱/۸٪ هستند. در میان اسناد موجود، حداقل تعداد در بخش نامه به سردبیر و یادداشت دیده می‌شود. نشریات با استناد بالا در زمینه مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری از جمله موارد بررسی شده است. هدف از این تجزیه و تحلیل، شناسایی مقالات با کیفیت بالاتر یا تأثیر بیشتر بود. در این رابطه، ۲۹۶۲ سند مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از میان ۲۹۶۲ سند، بیشترین اسناد منتشر شده مربوط به فاصله سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۹ بود. همانطور که در نمودار ۱ نشان داده شده است، مجله پرستاری بالینی، مجله مدیریت پرستاری، مجله پیشرفته پرستاری، مجله پرستاری مدیریت درد، مجلات برتری هستند که اکثر پژوهشگران مدیریت آموزشی مقالات خود را در آن منتشر نموده‌اند (نمودار ۱).

از بررسی ۲۹۶۲ سند می‌توان دریافت که پژوهشگران ایالات متحده در چاپ مقالات با کیفیت بالا در رتبه اول قرار دارند. سپس پژوهشگران کشورهای انگلستان، استرالیا و کانادا در رتبه‌های بعدی جای می‌گیرند. کشورهای برزیل، ایران، اسپانیا، چین در رتبه‌های بعدی قرار دارند و کمترین آن‌ها در کشورهایی نظیر ژاپن، کره جنوبی و شیلی بوده است.

روند بعدی مطالعه مربوط به شناسایی دانشگاه‌هایی بود که در زمینه مدیریت آموزشی، بیشترین مقالات را منتشر نموده بودند. از مجموع ۲۳۱ دانشگاه مورد مطالعه، دانشگاه تورنتو کانادا با ۱۴۸۶ مقاله، دانشگاه دالهورزی با ۱۱۴۹ مقاله، دانشگاه ملکه ماری لندن (Queen Mary University of London) با ۱۰۶۲ مقاله، دانشگاه تهران با ۸۴۵ مقاله به ترتیب بیشترین مقالات را در زمینه مدیریت آموزشی منتشر نموده‌اند. نمودار ۲ بیانگر دانشگاه‌ها با بیشترین مقالات تولیدی در زمینه مدیریت آموزشی هستند.

تجزیه و تحلیل علم‌سنجی برای بررسی عملکرد مقالات و نشریات براساس شاخص‌های مختلف از قبیل تعداد انتشارات، شاخص استناد، انواع سند، عامل تأثیرگذاری و غیره (۱۳) به کار می‌رود و هدف آن نشان دادن جنبه‌های ساختاری و پویایی یک حوزه تحقیق است (۱۴). در حالی که نقشه‌برداری علم‌سنجی یک تکنیک است که به ارائه یک نظریه ساختاری از نشریات کمک می‌کند (۱۰). در مطالعات علم‌سنجی از یک نرم‌افزار رایانه‌ای که VOSviewer نامیده می‌شود استفاده می‌شود (۱۵). در خاصیت مثبت این روش، Van Eck و همکاران (۱۵) گزارش می‌دهند نقشه‌هایی که با استفاده از VOSviewer ترسیم می‌شوند نسبت به نقشه‌های ایجاد شده با سایر تکنیک‌های شناخته‌شده، داده‌های رضایت‌بخش‌تری ارائه می‌دهند. در این راستا داده‌های علم‌سنجی از Web of Science استخراج می‌شود که محبوب‌ترین پایگاه داده‌ای است. پایگاهی که برای ضبط و اندازه‌گیری تعداد و کیفیت انتشارات دانشگاهی و ارائه پایگاه قوی برای پشتیبانی از این اطلاعات استفاده می‌شود (۱۶).

در این پژوهش با استفاده از روش علم‌سنجی و تکنیک نقشه‌برداری علم‌سنجی، مفهوم مدیریت آموزشی را در ارتباط با حوزه پرستاری بررسی نموده‌ایم. جامعه آماری شامل ۲۹۶۲ مقاله در ارتباط با مفهوم مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری بوده است که از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ در پایگاه داده‌های Web of Science درج شده و از همان سایت استخراج گردیدند. در این راستا کلمه کلیدی یاد شده به شیوه قرار گرفتن در داخل "گیومه" و در خصوص مقالاتی که با موضوع مدیریت آموزشی پژوهش شده بودند، فیلتر شدند. داده‌های علم‌سنجی با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و با بهره‌گیری از اندازه‌های میانگین مرکزی شامل درصد برآورد گردیدند. همچنین داده‌های یاد شده به کمک تکنیک نقشه‌برداری مجسم گردیده و سپس تحلیل‌های لازم از روی داده‌ها به عمل آمد.

یافته‌ها

در این قسمت با توجه به سوالات پژوهش ابتدا تعداد مقالات انتشار یافته در طول زمان به منظور نشان دادن تحولات میزان توجه یا عدم توجه به مفهوم مدیریت آموزشی بررسی و تحلیل می‌گردد. سپس نوع و قالب نشریاتی که مفهوم مدیریت آموزشی را موضوعی برای انتشار در نظر گرفته‌اند ارائه خواهد شد. در ادامه پراستنادترین مجلات و با کیفیت‌ترین مقالات و به دنبال آن کشورهای تولیدکننده پراستنادترین نشریات و با کیفیت‌ترین مقالات معرفی می‌گردد. آنگاه مهم‌ترین دانشگاه‌های تولیدکننده مقالات و مهم‌ترین مجلاتی که بیشترین پژوهشگران و نویسندگان مقالات در آن‌ها مقاله داشته‌اند و نیز برترین پژوهشگران و نویسندگان با بیشترین میزان تولید مقاله معرفی می‌شود. همچنین بالاترین همکاری میان پژوهشگران از کشورهای مختلف و برترین کشورهای همکاری‌کننده در تولید مقالات مرتبط با مفهوم

بیشترین مقاله در زمینه‌ی مدیریت آموزشی هستند. همکاری‌های علمی می‌تواند علاوه بر ارتقاء کیفیت مقاله، به اشتراک گذاشتن تجربیات در سطح ملی و بین‌المللی و در نتیجه توسعه علوم پرستاری منجر شود. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین همکاری‌های علمی در انتشار مقالات، به ترتیب بین کشورها و پژوهشگران آمریکا، انگلستان، کانادا، چین و ایران صورت گرفته است که این نتیجه با نتایج پژوهش امیری و همکاران (۸) همسویی دارد.

همچنین نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که مقالات منتشر شده طی سال‌های ۲۰۰۸ و پیش از آن عمدتاً بر مطالعات مربوط به مدیریت آموزشی متمرکز بوده است. خلاصه‌ی نتایج بر اساس کلمات کلیدی که در نشریات مختلف منتشر شده است نشان می‌دهد که کلماتی مانند مفاهیم مدیریت، مدیریت آموزشی، پرستاری، آموزش، کلمه دانش و سلامتی به وضوح کلیدی‌ترین کلمات کلیدی نویسندگان بوده است. در تحلیل داده‌های حاصل از این پژوهش می‌توان اذعان کرد در یک نگاه کلی پژوهش‌های مربوط به آموزش در حوزه پرستاری به طور پیوسته در حال رشد بوده است. اسناد منتشرشده دارای تنوع بوده و بیشترین اقبال به مقالات کامل پژوهشی و مقالات مروری صورت گرفته است. دانشگاه‌ها به ویژه دانشگاه‌های واقع در کشورهای انگلیسی زبان از سایر موسسات و دانشگاه‌ها در پژوهش مدیریت آموزشی پیشی گرفته‌اند. در دانشگاه‌ها و کشورهای غیرانگلیسی زبان در آسیا کشورهای چین و ایران پیش‌قدم در پژوهش‌های مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری بوده‌اند. از آنجا که مفهوم مدیریت آموزشی و پژوهش در این حوزه مورد علاقه مشترک پژوهشگران بوده است. در این میان بیشترین همکاری پژوهشگران به ترتیب به پژوهشگران آمریکایی، انگلیسی، چینی و ایرانی اختصاص یافته است که این نتیجه با نتایج پژوهش رشیدی و همکاران (۹) انطباق دارد.

در سپهر معنایی کلمات کلیدی مرتبط با پژوهش‌های مدیریت آموزشی با نگاهی کلی به داده‌های حاصل از نقشه‌برداری علم‌سنجی می‌توان دریافت که در میان کلمات مرتبط با مفهوم مدیریت، مدیریت آموزشی، پرستاری، آموزش، کلمه دانش بیشترین کاربرد را داشته‌اند. این مفاهیم در ربطشان با مفاهیم مدیریت پرستاری و آموزش پرستاران معنادار می‌باشد. دلالت این امر برای حوزه‌ی پرستاری می‌تواند توجه بیش از پیش به مفهوم آموزش مدیران پرستاری باشد. در این راستا رشد فزاینده مقالات کامل، اولاً نشانگر اهمیت پژوهش و تولید علم مدیریت آموزشی است و ثانیاً مطالعه نتایج پژوهش‌ها در مجلات پرستاری، علم اجرائی، مدیریت دولتی و تحقیق در مدیریت آموزشی را توصیه می‌نماید. این نتیجه با نتایج پژوهش Gumus و همکاران (۶) همسویی دارد. پیشنهاد پژوهشگران به مسئولان حوزه پرستاری به توجه بیش از پیش به مدیریت آموزشی و به پژوهشگران بعدی، بررسی سایر مفاهیم کلیدی در مدیریت دانش در فضای داده‌های حاصل از Web of Science با روش ترسیم علم و رخدادهای واژگانی است.

تسکینی و تومورشناسی بوده که به عنوان کلمات و مفاهیم کلیدی به وسیله پژوهشگران در مقالات مربوط به مدیریت آموزشی به کار رفته است. از این‌رو این دسته از کلمات کلیدی را مطالعات مرتبط با دانش پرستاری نامگذاری کرده‌ایم.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این نوشتار تجزیه و تحلیل علم‌سنجی پژوهش‌ها پیرامون مفهوم مدیریت آموزشی در حوزه پرستاری بوده است. به دنبال این هدف، روند پژوهش‌ها در زمینه مفهوم مدیریت آموزشی در طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹، تعداد مقالات منتشرشده و ویژگی‌های توصیفی، استنادی و رتبه‌ای که در آن قرار دارند بررسی گردید. همچنین کشورها، دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مجلات پژوهشی، پژوهشگران و همکاری بین دانش‌پژوهان در سراسر جهان و موضوعات مؤثر پژوهشی و رشد آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. پس از انجام یک فرآیند پژوهش جامع در پایگاه داده Web of Science و پالایش نتایج، ۲۹۶۲ مقاله که توسط پژوهشگران در زمینه مدیریت آموزشی منتشر شده بود، نتایج نشان داد که تعداد مقالات منتشرشده در زمینه‌ی مدیریت آموزشی از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۹ به میزان زیادی افزایش یافته است که این موضوع بیانگر علاقه فزاینده پژوهشگران به پژوهش در زمینه‌ی مدیریت آموزشی در حوزه‌ی پرستاری در سال‌های اخیر بوده است. در تحلیل داده‌های حاصل از این پژوهش می‌توان اذعان کرد در یک نگاه کلی پژوهش‌های مربوط به مدیریت آموزشی به طور پیوسته در حال رشد بوده و این نتیجه با نتایج پژوهش Hallinger و Kovačević (۷) همسویی دارد.

در این مطالعه مشخص شد که پژوهشگران مدیریت آموزشی در ۱۹ سال انتخاب شده (از سال ۱۹۰۰ تا ۲۰۱۹) ۹ سند مختلف را پیرامون این مفهوم منتشر نموده‌اند که در میان آن‌ها مقالات کامل، سند غالب در میان مطالعات مدیریت آموزشی بوده است. تجزیه و تحلیل بیشتر این مقالات نشان می‌دهد که پژوهشگران ایالات متحده آمریکا با چاپ مقالات با کیفیت بالا، در رتبه اول قرار دارند. سپس پژوهشگران کشورهای انگلستان، استرالیا در رتبه‌های بعدی جای می‌گیرند. همچنین نتیجه مطالعات نشان می‌دهد که بیشترین مقالات در زمینه مدیریت آموزشی توسط دانشگاه‌های تورنتو، دالهورزی، دانشگاه ملکه ماری لندن و دانشگاه تهران منتشر شده است. از میان مجلات برتری که اکثر پژوهشگران مدیریت آموزشی مقالات خود را در آن‌ها منتشر کرده‌اند می‌توان به مجله پرستاری بالینی، مجله مدیریت پرستاری، مجله پیشرفته پرستاری، مجله پرستاری مدیریت درد اشاره نمود. تجزیه و تحلیل داده‌های Web of Science حاکی از آن است که پرکارترین پژوهشگران در زمینه مدیریت آموزشی، کوپر و لینو-کلیپ با ۱۱ مقاله‌ی منتشرشده، ادوارد، گرانت و جارسم با ۹ مقاله‌ی منتشرشده، همچنین استرومبرگ و زورنشتاین با ۸ مقاله‌ی منتشرشده به ترتیب دارای

References

1. Herabadi Shafiqeh-Jaraghi A. Nursing & Midwifery Management. First Edition. Tehran: Iran University of Medical Sciences and Health Services; 1996.
2. McGillis Hall L. Nursing intellectual capital: A theoretical approach for analyzing nursing productivity. *Nursing Economics* 2003; 21(1): 14-9.
3. Saki R. The Effectiveness of Short-Term Training Programs on the Knowledge and Performance of Educational Managers. *Journal of Education* 1998; 14(55-56): 77-93. Available at: <http://ensani.ir/file/download/article/20110218164958-299.pdf> [In Persian]
4. Sloman MA. Hand book training Strategies for managers. 1st ed. London: Gower Pub; 1994.
5. Harvay D. Human resource management. London: Prentice-Hall Interational; 1996.
6. Gümüş S, Bellibaş MS, Gümüşm E, Hallinger Ph. Science mapping research on educational leadership and management in Turkey: a bibliometric review of international publications, school leadership and management 2020; 40(1): 23-44. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13632434.2019.1578737>
7. Hallinger p, Kovačević J. A Bibliometric Review of Research on Educational Administration: Science Mapping the Literature, 1960 to 2018. *Review of Educational Research* 2019; 89(3): 335-69. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.3102/0034654319830380>
8. Amiri MR, Khasseh AA, Sadeghi A, Masoumi L. Iran's nursing research in Web of Science from 2000 to 2016: Scientometrics study. *J Mod Med Info Sci*. 2017; 3(1): 26-34. Available at: <http://jmis.hums.ac.ir/article-1-131-fa.html> [In Persian]
9. Rashidi A, Molavi M. Citation Analysis of Iranian Nursing Scientific Productivity Indexed In Web of Knowledge and Scopus. *The J Urmia Nurs Midwifery Fac*. 2018; 15(10): 733-42. Available at: <http://unmf.umsu.ac.ir/article-1-3350-fa.pdf> [In Persian]
10. Blanco-Mesa F, Merigo JM, Gil-Lafuente AM. Fuzzy decision making: a bibliometric- based review. *J. Intell. Fuzzy Syst*. 2017; 32(3): 2033-50. Available at: <https://content.iospress.com/articles/journal-of-intelligent-and-fuzzy-systems/ifs161640>
11. Koseoglu MA, Rahimi R, Okumus F, Liu J. Bibliometric studies in tourism. *Annals of Tourism Research* 2016; 61: 180-98. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S016073831630144X>
12. Góngora Orjuela A. The Importance of Bibliometric Studies. *The Orinoquia Case*. *ORINOQUIA* 2010; 14(2): 121-2. Available at: http://www.scielo.org.co/pdf/rori/v14n2/en_v14n2a01.pdf
13. Vošner HB, Kokol P, Bobek S, Železnik D, Završnik J. A bibliometric retrospective of the Journal *Computers in Human Behavior* (1991-2015). *Computers in Human Behavior* 2016; 65: 46-58. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S074756321630591X>
14. Cancino C, M. Merigo J, Coronado F, Dessouky Y, Dessouky M. Forty years of *Computers & Industrial Engineering*: a bibliometric analysis. *Computers & Industrial Engineering* 2017; 113: 614-29. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0360835217303923>
15. Van Eck NJ, Waltman L. *VOSviewer manual*. Leiden: Univeriteit Leiden; 2013.
16. Sousa MJ, Rocha A. Strategic Knowledge Management in the Digital Age: JBR Special Issue Editorial. *Journal of Business Research* 2019; 94: 223-6.